

(Працяг. Пачатак у №№ 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12).

VI. СУСТРЭНEMСЯ
НА БАРЫКАДАХ

2.

Падзеі ў рамане развіваюца строга ў храналагічным парадку. Вось яны. Пачатак дзеяння (весень 1921 г.); пераварот Пілсудскага (май 1926 г.); дзеянасць Грамады (1925—1927 гг.); пачатак эканамічнага крызісу (1929 г.); Кобрынскае паўстанне, смерць Пілсудскага (1935 г.); вайна ў Іспаніі і вызваленне Заходній Беларусі.

Раман "Сустрэнемся на барыкадах" для самога аўтара Піліпа Пестрака — эта, так бы мовіць, яшчэ адна сустрэча са сваімі героямі, якія не сталі творчым домыслам пісьменніка, а з'яўляюцца рэальнімі людзьмі, што жылі ў свой час, дзеянічалі, змагаліся, любілі, ненавідзелі, марылі, словам, былі рэальнімі прастаўнікамі свайго народа.

Раман — мастацкі твор у многім аўтабіографічны. Галоўны герой яго — Андрэй Касцевіч — напамінак самога аўтара.

Напрыклад, летам 1934 года Піліп Пестрак быў арганізатаром і кірауніком забастоўкі лясных рабочых у Пінскай акрузе. Андрэй Касцевіч у рамане таксама кіруе стачкай лясных возчыкаў. І такіх прыкладаў вельмі шмат. Словам, лёгка ўгадваюцца прататыпы рамана.

3.

Чытаючы твор, ніколі не сумніваецца ў tym, што прататыпам Каральчuka з'яўляецца Якуб Стральчук, які выдаў польскай дэфензіве звыш тысячы падпольшчыкаў.

Піліп Сямёновіч Пестрак

НАРОДНЫ ЗМАГАР і ЖЫЦЦЯ ПЯСНЯР

29-Чкрасавіка
2002г

На кірмашы. Мінск, 1957 г.

Піліп Пестрак (другі злева) у час падарожжа па Волзе на дызель-электраходзе "Ленін". 1964 г.

тое, что ён там крычыць, што мы былі некалі разумными, а потым сталі дурными...

— Ну, вось гэта і ёсьць ранісан...

Гаворачы пра вобраз Андрэя Касцевіча, Піліп Пестрак прызнаваўся: "Гэты вобраз "из дальних и близких странствий..." Нешта я браў ад рускага студэнцкага разваліцынага руху, нешта ад сваіх

а таксама патрэбную людзям професію.

Піліп Пестрак, як былы вясковец, добра ведаў сельскае жыццё. Да таго ж, многа падарожнічаў, таму ў сваіх творах імкнуўся паказаць тыя складаныя працэсы, якія адбываюцца ў цяперашній вёсцы. Вынікам падзак і роздумаў з'явіўся ягоны буйны твор раман "Серадзібор" (1959—1962 гг.).

савецкай улады — былы паліцай Гайдала Гайдалевіч, ксёндз Раульскі, Рыгор Банадзюк. Няправільна паводзяць сябе старшыня калгаса ў Серадзіборы і некоторыя раёны кіраунікі, якія не супраць пажывіцца грамадскім дабром.

Піліп Пестрак паказвае складаныя, вельмі восстрыя і балочныя ўзаемадносіны паміж кіруючымі работнікамі і простым людам вёскі.

9.

Раман "Серадзібор", як і "Сустрэнемся на барыкадах", удаўся аўтару. І перш за ўсё тым, што ён бачыў сваіх герояў у рэальных жыцці, сустракаўся з імі. Таму ў творы яны такія па-сапраўднаму жывыя, дзеянісныя, з усімі сваімі хібамі і добрымі рысамі характару і паводзін. Невыпадкова, што раман адзначаны літаратурнай прэміяй Я. Коласа.

Менавіта гэта прэмія дала новы імпульс творчасці Піліпа Пестрака.

Пісьменнік настойліва працуе над новым творам пад называй "Лесвічанка". Кніга пранікнута вернасцю сваёй радзіме і народу. Праз уласны лёс і лёс свайго пакалення Піліп Пестрак імкнуўся раскрыць лёс беларускага народа пасля верасня 1939 года і ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Як вызначыў сам аўтар, сконченню аснову рамана складае жыццёвы шлях колішніх падпольшчыкаў Паўла Верасовіча і Лены Лясовіч або Лесвічанкі. Так пісьменнік ласкова называе сваю герайню.

10.

Раман "Лесвічанка" з'яўляецца як бы працягам эпапеі "Сустрэнемся на барыкадах". Піліп Пестрак не закончыў сваю

27 студзеня 1936 года адбыўся суд над групай маладых змагароў, якіх выдаў правакатар Якуб Стральчук. Імена на судовым працэсе ён быў адным са сведкаў супраць падсудных. Па прысадзе падпольшчыкаў у зале суда стравяў у правакатара Сяргей Пртыцкі, рэальная гістарычна асаба. Вобраз Сашы Грынявіцкага ў рамане спісаны, так сказаць, іменна з Сяргеем Пртыцкага.

Калі гаворыць пра Юрку Крагельскага, то ён шмат чым нагадвае Юрку Кавалеўскага, аднаго з сяброў пісьменніка.

Есць у рамане вобраз ящчэ аднаго маладога чалавека Віктара Кухты. Ён рэдагаваў сатырычны часопіс "Асва". Гэта не хто іншы, як Пётр Радзюк, студэнт Віленскага ўніверсітэта, які таксама аказаўся за турэмнымі кратамі як і Піліп Пестрак.

А наш зямляк, таксама падпольшчык, Мікалай Трында стаў прататыпам Максіма Рунды.

Назвы многіх населеных пунктаў, дзе праходзіць падзея рамана, застаюцца тымі ж, што гістарычна склаліся, некаторыя з іх зменены. Так, мястечка Глушэц — гэта Косава, сяло Буславічы — гэта вёска Бусіж, Запалінка нагадвае вёску Заполле.

Сава Супрун, сябра Андрэя Касцевіча, родам з-пад Картуз-Бярозы, Іван Паддубны — з Пружанскага Палесся.

Брест, Пінск, Пружаны, Баранавічы, Вільня, Гродна — гэта тыя гары, дзе жывуць і дзейнічаюць героі рамана Пестрака.

4.

У рамане дзейнічае звыш ста трываліці асоб, вобразаў. Кожны з іх чымсьці вылучаецца, здаймае пэўнае месца ў кампазіцыі твора.

Усе падзеі звязаны і развіваюцца вакол галоўнага героя рамана Андрэя Касцевіча. Аўтар падрабязна расказвае пра яго дзяяніства, бежанства, вучобу. Шукаючы работу, ён сустракаецца з людзьмі, такімі ж, як і ён, адарванымі ад дому, не маючымі нічога, акрамя сваіх рабочых рук. Паўгадоднае жыццё і жорсткая эксплуатацыя і вызначылі шлях Андрэя Касцевіча — гэта шлях барацьбы. За яго плячымі турма, здзекі і катаванні. Побач з Андрэем людзі розных нацыянальнасцей.

На судзе юрэй Грыша Плотка на пытанне суддзі: чаму ён, юрэй, адказвае па-беларуску, цвёрда заўлюе: "Я вырас сярод беларускага народа, і мне яго мова, як свая".

І беларусам, і палякам, якія сядзяць побач з Грышам на лаве падсудных, гэта зразумела. Бо на барыкадах Беласлока разам змагаліся і беларуска Вольга, і палячка Марыя, і Андрэй, і стары польскі рабочы Ян Крукоўскі, і Грыша Плотка.

Словам, герой Піліпа

Пестрака нязломны ў барацьбе, шчыры ў каханні, чулыя ў горы.

5.

Шырокая распаўсяюджаная з'ява ў літаратуры — блізкасць або падабенства біографіі герояў і аўтара. Даставакова ўспомніць як Андрэй Касцевіч гаворыць Хмелю: "Мова — гэта не чапуха, таварыш Гуляй —noch! Мы ведаем, што адна мова — гэта яшчэ не свобода, але гэта вялікі сродак на шляху да здабыцця свабоды. Ігнараваць мову — гэта значыць ігнараваць народ, націю".

Ці не пераклікаюцца гэтые слова Андрэя з сёняшнім днём, калі родная мова зноў у заняпадзе, калі для выратавання яе ствараюцца таварысты беларускай мовы, як і раней, пры Польшчы, калі дзейнічалі таварысты беларускай школы, у адным з якіх тады працаў Піліп Пестрак.

Таму так здзіўляецца Андрэй, калі чуе на вуліцах размову двух сялян, якія імкнуцца дайсці да сэнсу незразумелага слова "рэнесанс", якое яны чулі, калі былі на з'ездзе Грамады.

— Ну, няхай ранісан, абы паноў не было. Вось галоўнае.

А другі голас адказаў:

— Каб не заб'ё нас гэты ранісан пад дурнога хату. Дзейніцаў трэба... Бачыш, як лясы пустошыц... А асаднікі ўсё пльвиўць і пльвиўць сюды, як плойма... Вось гэта ранісан, а не

сяброў, нешта ад сябе".

6.

Варта падкрэсліць, што асабліва ўдаліся ў книзе жаночыя вобразы, такія, як Надзяя Харашвіч, Таццяна Ціханчук, Ганна Каравай, Мар'яна... Усе жанчыны прыгожы і рослыя, яны маюць дўгія і густыя косы. Але, асноўнае, што ў іх многа душэўнай цеплыні і сілы, спагады і чуласці.

Піліп Пестрак, якіх іншы, умеў бачыць прыгожае ў жыцці, ён нястомна жыў радасцямі і трывогамі роднай зямлі, імкнуўся ў мастацкай форме асэнсаваць перамены, якія адбыліся на ёй.

Тому невыпадкова раман "Сустрэнемся на барыкадах" стаў прыкметнай з'явай у літаратуре, і не толькі ў беларускай.

Аляксандр Фадзееў, вядомы рускі пісьменнік, прачытаўшы раман Пестрака, падкрэсліў, што гэта "вельмі ясны, чысты твор вялікага выхаваўчага і пазнавальнага значэння..."

"Напісаўшы раман "Сустрэнемся на барыкадах", — зазначаў Піліп Пестрак, — паставіў кропку. Не, правільней будзе склаць — паставіў шматкроў п'е. Мяне падымаюць новыя тэмы, новыя плыні..."

7.

Усё сваё жыццё Піліп Пестрак марыў стаць аграномам, каб пераўтварыць і абаўляць зямлю, і раіў сваім знаёмым займце гэтую самую зямлю,

Малады аграном Платон Грушка ўжо ў самым пачатку книгі гаворыць: "Зямля наша чакае вялікага ўпарядковання".

8.

"У рамане пастаўлена прынцыповае пытанне (тым больш аб зямлі беларускай) — Чалавек і Зямля, — пісаў Піліп Пестрак. — Калі ты, чалавек, не валодаш зямлём ва ўсіх навуковых аспектах, тады... прагрэсу, а значыць, і твайму існаванию пагражае небяспека перад жыццём, перад сучасніцю".

Вуснамі свайго героя аўтар расказвае аб становішчы ў вёсцы пасля вайны, дзе збіраюцца аднаўляць калгас, адраджаць сельскую гаспадарку. У раёне было 40 вёсак, засталося 19, а 20 — спалена. Коней засталося 15, акрамя серадзіборскіх, кароў — 31, свіней — толькі 15. Калёс таксама 15. Трэцяя частка ўсіх зямель заўзварела або праста зарасла кустоўем. Астатнія зямлі скалечана вайной: яна перакапана акопамі і траншэямі, перарыта гусеницамі танкаў, разрывамі бомб, пасыпаны асколкамі, гільзамі ад патронаў...

І на такой вось зямлі трэба здабываць хлеб, здабываць чалавечымі рукамі і розумам.

Справа ўскладненая яшчэ і тым, што будаўніцтву і аднаўлению разбуранай вайной народнай гаспадаркі перашкаджаюць замаскіраваныя ворагі

апошнюю книгу "Лесічанка", — успамінае Насігасія Сцяпанаўна, жонка пісьменніка. — Ён думаў далей апісаць пра нашу дачку, якую мы згубілі ў час вайны, і пра тых людзей, што не вярнуліся з фронта. Але ажыццяўіць гэтых задумы не паспей".

Не паспей ажыццяўіць пісьменнік і іншых сваіх задумак. Ён марыў напісаць твор пра мужніх народных міціўцаў, беларускіх партызан. У друку пачалі паяўляцца ўжо асобныя ўрыўкі з трэлогіі пад назірвай "Камісар Шчупак". Аднак смерць (а памёр П. С. Пестрак 22 жніўня 1978 года) перапыніла працу і над гэтым творам.

У паслявайныя гады Піліп Пестрак многа падарожнічаў па краіне і за мяжой. Гэта, сапраўды, былі сустэрэзы з ягонымі героямі, пра якіх пісьменнік расказаў у сваіх дарожных нарысах, нататках і артыкулах. Так, вядомы яго нарыс "На прасторах Пружанскіх", "Падарожжа па народнай Польшчы", артыкул "У арганізацыі — сіла", успаміны пра многіх пісьменнікаў. Публістыка Пестрака — гэта асуджэнне вайны, усладленае миру і дружбы паміж народамі, паказ тых вялікіх змяненняў, якія адываюцца ў грамадстве, краіне і свеце.

Святаслаў КАЖАДУБ.
г. Івацэвічы.
(Заканчэнне будзе).